

פורצובה הישראלית: סוף * חורחה לואיס קז'ימיר

צלקה * קושינסקי דופק - ראובני מתרגם * רומן אנטידתי

מתקופת ההשכלה * לסבוס ממהאטן

תולעי תרבות

הקומיסרית

במשך עשור כיהנה הגב' קמרינה פורצובה כשרת-התרבות של ברית המועצות. היא דיכאה כל גילוי של מודרניות, כל סימן ליצירת אמת, וממנה עדה של הנפגעות והמחזיקי ספרות ותיאטרון. במשך עשור כיהנה תחת שרביטם של שלוש שריותינו (יגאל אלון, אהרון ידלין וזבולון המר) הגב' לאה פורת, והיא מילאה בהתנדבות את אותו תפקיד משחית, שהגב' פורצובה מילאה בברית המועצות. היא הייתה קומיסרית במשכורת שמונה ועיכבה את כל התהליך התרבותי בישראל.

במשך שנים תבע מדור זה את פטוריה

לאה פורת
סוף טיפוח טפילי התרבות

של הגב' פורת, והאשימה בסידרה של מחללים תרבותיים, ובטיפוח טפילי-תרבות למיניהם.

מאז המהפך של 1977 החדירה הגב' פורת לחוגים ליברליים, שאותם רדפה ולא ממנה קודם לכן, טיעון שלפיו יחזקו פטוריה את מעמדו של שר-החינוך הדתי וזבולון המר. שקר גדול מזה לא יכול היה להיות, ומשרתת שלטון נאמנה מהגב' פורת, שפיתחה רפלקס פאבלובי בנושא זה, לא היה יכול השר המר למצוא.

ב-31 במאס 1980 תסיים הקומיסרית פורת את תפקידה, כמנהלת האגף לתרבות ויו"ר המועצה לתרבות וילאמנות במישרד החינוך והתרבות. אחרי עשור של טירוס התרבות והיצירתיות, באה דמות חדשה לנהל את מערכת התרבות בישראל, שתקציבה השנתי מתקרב ל-500 מיליון לירות ישראליות (סכום שווה ליפועל ההחזר). המנכ"ל החדש, שמדור זה בישר את דבר מינויו כבר לפני יותר מחצי שנה, הוא תת-אלוף (מיל.) אבנר שרון, מי שהיה בעבר קצין החינוך הראשי של צה"ל.

בחוגי התרבות בישראל שוררת תחושה, שיותר גרוע מימי שלטונה של הגב' פורת — לעולם לא יהיה עוד, וכי מענקים כספיים, בעידן החדש של המועצה לתרבות ולאמנות, יחולקו בעזרת מיכרזים לפרוייקטים, כפי שנחוג בשטחי חיים אחרים, ולא

בהתאם לעוצמת החנופה, כטובות הנאה לאנשי שלומה. יש תיקוה לתקנות, שתגבלנה תשלום מענקים ליוצרים בעלי-שם, בעוד שמיטב הכספים יוזרמו ליוצרים צעירים, שבידיהם נמצא גורלה ועתידה של התרבות הישראלית. ישנה תיקוה שמשלס-המיסים לא יסבסד, בעזרת המורעצה-לתרבות וילאמנות, תיאטרונים המעי לים הצגות מיסחריות, או מענקים תמורהם לדמויות כחנף ברטוב, בנציון תומר, ושאר פקיד הספרות של אחדות העבודה. נמר של נייר מברך את תת-אלוף שלי, ומקוה שיצלה בידו למחוק את החרפה שהקומיסרית לאה פורת הביאה על התרבות הישראלית. ויעניק לעשייה הנפונה, שלא הייתה מעניינה של הקומיסרית פורת.

ספרי נוער

הצלקה

תיאודור יוזף קונראד קו'ניובס-קלי, המוכר יותר בשם ג'וזף קונראד, נולד בפולין, שירת בציי-הסוחר הבריטי, ועם פרישתו היה מהדגולים שבסופרים האנגליים.

גורל אחר היה לך צלקה, שהגיע ארצה אחרי מיבצע-קדש, בעיקבות גירוש שאריות יהודי פולין. לאחר גישושים ראשונים בסיפורת הישראלית, שיחק לו מזל, והוא פירסם את סיפור דוקטור ברקל ובנו מיכאל, המתאר את שקיעתה של יהדות פולין, ואת התפוררותה. זהו ספר אותנטי, שהוא המעולה והכן בין ספריו של צלקה עד כה.

בחוגים סיפורתיים, דבק בשנים האחרונות הכינוי, או תיסמונת, "הצלקה", שבו מכונים סופרים או משוררים, שהגיעו להישג כלשהו, ושנבצר מהם להגיע עדיו שוב. מקורו של מונח זה הוא, כמובן, בשמו של דן צלקה.

באחרונה ראו אור שני ספרים חדשים פרי עטו של דן צלקה. האחד למבוגרים ילדי השמש, והשני לבני-הנוער המטע השלישי של האלדברן. המעיד על תפנית חיובית בעולמו של צלקה.

מבקר-סיפורת נודע, המבקש לשמור על עילום שם, למרות שלדעת רבים, היה הוא זה שגילה את דן צלקה לסיפורת הישראלית, טען באונוני, באחרונה: "צלקה חייב לשנות את שמו, או להרחיב להורחה לואיס קו'ניובס-צלקה... חורחה לואיס בשל השפעתו של חל. בורחם על סיגנותו, קו'ניובס על האמון שהוא שומר לדימויים הפולניים שלו, צלקה, כדי שהקוראים לא יטעו ולא יתבלבלו..."

הסיפור הראשון בקובץ ילדי השמש המופיע תחת הכותרת מעשה יוסף דה לה ריינה ביש המזל מהווה מעין הוכחה להגדרתו של אותו מבקר, ומסעו של צלקה לצפת של המקובלים, הוא בבחינת ניסיון בורחסי, ותואם את עוצמת היצירה של סופר גדול זה. בסיפור זה, מביא צלקה חידושים לשוניים, כמו: "פל פפלים שחורים" ושאר שיבושים, המעידים על המחבר הנ"ל שהינו קצרי-ראים, ושנבצר ממנו להבחין בין זכר לנקבה, בלשון שבה בחר לכתוב.

פרט מרתק במעשה יוסף דה לה ריינה

* דן צלקה — ילדי השמש; עטיפה; רפי לביא; סיפרי סימ'קריאה + הקיבוץ המאוחד; 135 עמ' (כריכה רכה).
* דן צלקה — המטע השלישי של האלדברן; סיפרי סימ'קריאה + הקיבוץ המאוחד; 144 עמ' (כריכה רכה).

ביש המזל הוא אי-הכרת המרחקים בין מקום ישוב אחד למישהו בארץ-ישראל, וגבורו יוצא ביום מסויים מצפת ליפו, או ככתוב בלשונו של צלקה: "ביום המועד יצא ליפו לחכות לאניה, ובצהריים אומנם באה ועגנה בנמל אתיה ונציגות יפה..." במילים אחרות: בעזרת המור, סוס, או אפילו כירכרה, אי-אפשר היה בימי יוסף דה לה ריינה להגיע מצפת ליפו, אך לדן צלקה הפתרונים התחבורתיים.

גם לשון הכתיבה של צלקה, אינה סיפ-רותית. היא שטוחה, חד-ממדית וסובלת מעוני ושידפון. הוכחה לכך מצוייה בסיפור האמור, שבמהלכו נבצר מצלקה להתמודד עם העולם הבלשני של צפת באותה תקופה, עולם, שהביא לנו את עקרונות הדקדוק העברי הנוכחי.

לא ברור מדוע, אבל השימוש בשמות סמאל, לילית ושמות שאר הגיבורים בסיפורי צלקה, איבדו כבר מהקסם שהיה להם, אולי, בימים עברו. אך הדבר אינו פוגם בשלוות המחבר, והוא מצליח להוביל את סיפורו בשיעמום מדדים, עד לסוף הבלתי-גמור.

הסיפור השני בקובץ זה הוא ילדי השמש המוקדש למנחם פרי, ויש בו ניסיון להביא מעט מעלמם של חולי האנטיקוואריאט. בסיפור זה מאבד צלקה את צלמו כסופר, והופך את הסיפור לסיפור בורחסי טיפוסי, אם כי בלא התמציתיות של המקור, דבר שמנחם פרי לא טרח להביא לתשומת ליבו. מישגים קטנים כמו: "אבל למדתי בתלמוד תורה קצת..." "נס לחים לצלקה, מאחר שחקירה קלה, הייתה מלמדת אותו, שנהגו היה בלנות לכנות

דן צלקה

מצליח להוליך שולל את כולם

מוסדות אלה: תלמוד תורה מזרחי... אלא שהוא במיורח וליבו בקצה מערב. וכך משך צלקה את סיפורו זה, ואת הסיפור העוקב אותו, מבלי שיתרומם תרומה כלשהי, לסיפורת הישראלית, בהווה, ואולי גם בעתיד.

מפליא רק, שעיתונאים כאלכס זזהבי, כותבים, מסיבות השמועות עימם, על ספר זה, קביעות כמו: "תבניות הסיפורים אינן שגרתיות. סיפורי-המעשה בהם הם העיקר — הם נקדרי יומרה להצית כבואה של עולם חיי-סיפורתי כלשהו..."

איך שצלקה מצליח להוליך את כולם שולל. אין ספק שהוא מכיר את האמת על עצמו. בראיון באחד העיתונים אמר: "אניני טבח טוב... אבל אני ידע לבשל כמה מנות, שבהכנתן הגעתי למיזמנות

ולמהירות מתקבלות על הדעת..." אבל מדוע עליו להאכיל במנות אלה את הסיפורת הישראלית?

המטע השלישי של האלדברן הוא ספר לנוער, שבו מוצא צלקה, כנראה את ישרד הסיפורות האמיתיות, ואין סיבה שלא יזכה בבירכתו של מדור זה. זהו ספר מבושל היטב, עשוי במיומנות ובמהירות, עם מרכיבים של מתח, היסטוריה והרפתקנות. יש בו סיפור, שאין טעם לספרו כאן, מלבד ציון העובדה, שהוא מושתת על רעיון, "מכונת-הזמן", שאותה מעביר צלקה לחופי ים-כינרת, וסביבה מרכיב את סיפורו המעניין.

אין ספק, שאם ישחרר צלקה את עצמו ואת הסיפורת הישראלית, מיומרותיו ל-כתוב סיפורים למבוגרים, ויעביר את עיתותיו בחיבור סיפרי הרפתקות לבני-הנוער, הוא יביא ברכה רבה לקוראים הצעירים, המתנינים לספרים מסוג זה.

תרגום

מאחור

יו"ר קושינסקי, הפולני, שהרשים את הסיפורת המערבית בסיפורו האותנטי הציפור הצבועה, וזה, וסיפורו השישי, פגשה עיוורת, ראה אור בעברית טובה. בניגוד לשני ספריו הקודמים שתורגמו לעברית, את הנוסח העברי הביא המחבר הצעיר יותם ראובני, שעשה מאמצים להעלות תרגום זה, מעל למוצע התרגומים הרואים אור באחרונה.

זה סיפורו של ג'ורג' לונגטר, משקיע קטן, איש העולם, צלם-מהגר, דיפלומט חובב, רוצח באקראי ולולין מגני. כבר בעמודי הפתיחה, עובר ג'ורג' חוויה של גילוי-ערימה. אביו גוסס בבית-החולים, ואמו העירומה ניצבת ליד מיטתו: "היא התגנבה ושכבה במיטה, במרחק של סנטי-מטרים אחדים ממני. לונגטר היה מצורה והוא פחד לקום משום שהיה כא במיטתה. אילו הייתה מבחינה בכך, הוא לא זו. הוא ניסה להיראות נרע, שינה מעט את תנהגותו ודש את ירכיה הנתקעות כבוב... היא משכה את פניו אל ג'וארה, אל כתפיה ואחר כך אל שדיה ואל פיטמתיה, והחליקה אל מתחת לגופו. כאשר החל ללקק את גופה בלשונו, אחזה בכתפיו. לונגטר ואימו היו מאהבים במשך שנים, אבל היא הופיעה למצוא נשים למענה. הם היו יחד רק בבקרים. היא ישנה עירומה ועשתה אהבה איתו לאחר שהיא אף הת-עוררה..."

שנים מאחר יותר; כשלונגטר בשווייץ ואימו מגיעה אליו ממרחקים, גוססת מסר-טו, על כיסא-גלגלים, עדיין לא כבתה תשוקתם: "היא רמזה לו שישכב לצידה והוא עשה כן. וזרעה הייתה מבושה תחבר שות שהתחתו על ורדיה, אשר נכבד מחמת ריבו הוריקות. כאשר נגעה בו, עלתה על פניה ארשת של סיפוק ועידון, אשר מתחת לכד שימלתה, וכאשר ידו נגעה בשרתה, ענייה הורגנו, אילו מחשבותיה השלימו למרחק רב מאד..."

לונגטר הופך חלק מחוג-הסילון הביני-לאומי. יום דופק פה, ויום דופק שם. הוא מחפש שנים, בעיקר למה שקרוי בעגה פגישת עיוורת, שהוא מנהל בנוסח המובא כאן: "אם עלי להשתק את צעקתה, עיוורת;

* יו"ר קושינסקי — פגישת עיוורת; עברית: יותם ראובני; הוצאת יתד; 238 עמודים (כריכה רכה).